

Gillbergcentrum
Sahlrenska Akademin

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Ätstörningar och ESSENCE

Elisabet Wentz

Disposition

- ESSENCE och ätstörningar hos små barn
- ARFID (avoidant /restrictive food intake disorder)
- ESSENCE hos de som senare utvecklar ätstörning i tonåren

Matproblem första tecknet på autismspektrumstörning (ASD)

- Föräldrar berättar ofta att de i efterhand kan se barnets matproblem som det första oroande tecknet på ASD
- Amningen; vägrar ta bröstet, dålig sugförmåga, passivitet – kan inte signalera hunger eller sätta igång att suga. Amning är ett vanligt problem vid ASD (47%; Provost et al, 2010)
- Övergångar till annan mat och matordning är kritiska; avvänjning från amning, att ta flaskan, äta puréer, äta fast föda, äta i ny omgivning t ex dagis

ESSENCE och uppfödningssvårigheter i spädbarnsåldern

Uppfödningssvårigheter: kräver en dyad – en interaktion mellan spädbarnet och föräldern/vårdnadshavaren

Regulatoriska problem: uttalade problem med gråt/skrik, uppfödning och sömn hos spädbarn

- Förekommer bland 7.1-20 % av alla spädbarn
- Uppfödningssvårigheter i spädbarnsåldern predicerar svårigheter med socialt samspel i förskoleåldern (Schmid et al, 2010)
- 208 förskolebarn med ASD, 161 jämförelsebarn matchade för ålder, kön och BVC: signifikant fler konsultationer gällande uppfödningssvårigheter i spädbarnsåldern i ASD-gruppen (Barnevik Olsson et al, 2013)

ESSENCE och Failure to thrive i spädbarnsåldern

- Failure to thrive (FTT) – inadekvat vikt- och längdtillväxt hos små barn. Kan orsakas av medicinska, psykologiska och/eller sociala faktorer
- Avvikande gensvar på sociala och känslomässiga stimuli – en undergrupp av FTT beskrivs som irriterbara och vill inte bli kramade, apatiska, oroliga, tillbakadragna och svårt att uttrycka sig med hjälp av ljud
- FTT vid ASD –kan inte reglera matintag pga avsaknad av hunger och mättnadskänsla (Keen, 2008); avvikande perception (avvikande reaktion på ljud, visuella stimuli, beröring, temperatur och doft)

ESSENCE och uppfödningssvårigheter i förskoleåren

- 25-45% av normalutvecklade barn och upp mot 80% av barn med utvecklingsstörning har någon form av uppfödningssvårigheter
- Föräldrar till barn mellan 1.5 - 4 års ålder tillfrågades om barnets ätande på BVC: Problem med ätande predicerade för ASD men inte för ADHD (Jaspers et al, 2013)
- 2.5-5 år gamla barn med ASD: 17.6% låg över 95:e percentilen för BMI (= obesitas) jämfört med 10.4% i den allmänna befolkningen. Orsak: mat används som belöning i beteendemodifiering pga dålig respons beträffande beröm; selektivt ätande (Egan et al, 2013)

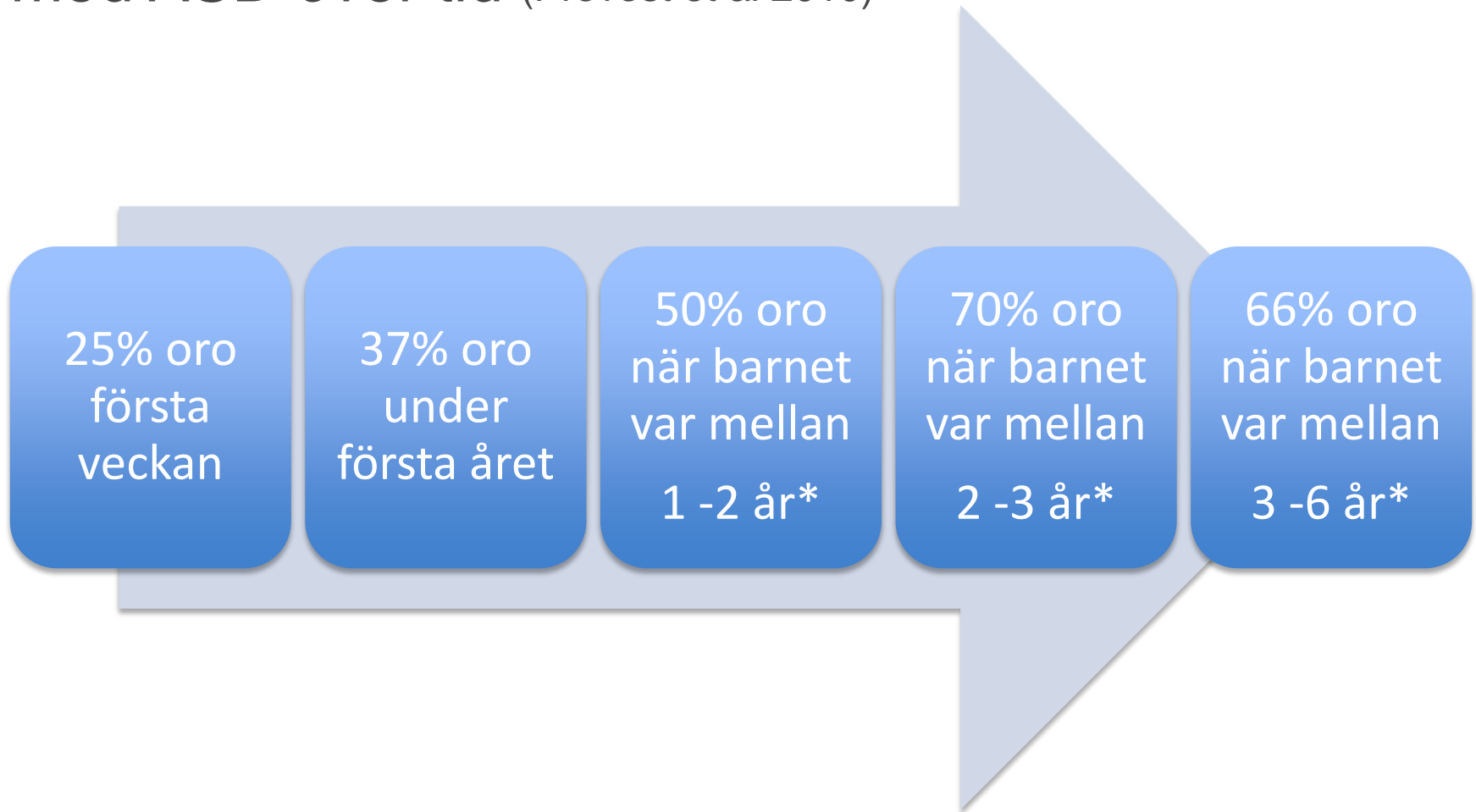

Autismspektrumstörningar och uppfödningssvårigheter i förskoleåren

- Ätproblem upplevs av föräldrar till förskolebarn med ASD som en av de största problemen: 92 % rapporterade matneofobi, 84% craving och 54 % pica. Signifikant vanligare med frekventa utbrott, kasta mat, kinkiga med maten (Provost et al, 2010)
- Främst barn med mycket repetitivt och ritualistiskt beteende och barn känsliga för sinnesintryck (känsl, lukt, smak) löper stor risk för uppfödningssvårigheter. Risk för uppfödningssvårigheter är inte relaterat till sociala och kommunikativa förmågan eller kognitiv nivå (Johnson et al, 2014)

Föräldrars oro för uppfödningssvårigheter hos barn med ASD över tid (Provost et al 2010)

Vanligt förekommande ätproblem bland barn med ASD

- Pica
- Överätande
- Anorektiskt beteende
- Selektivt ätande (50-70%)
- Total matvägran
- Ovanliga matpreferenser
- Vägra att äta själv
- Uttalat drickande
- Undvika att dricka
- Craving
- Utåtagerande beteende vid måltid (utbrott, aggressivitet, självskadande beteende, vägrar sitta kvar)

Selektivt ätande

Övergående problem hos ca 20% av alla normalutvecklade småbarn

Förslag på kriterier (Nicholls et al, 2001):

- Begränsat antal maträtter/födoämnen (≤ 10)
- Intag av normalt antal maträtter/födoämnen har aldrig förekommit
- Förekommer efter 7 års ålder
- Undviker eller vägrar inta nya maträtter/födoämnen (matneofobi)
- Ingen bakomliggande somatisk sjukdom

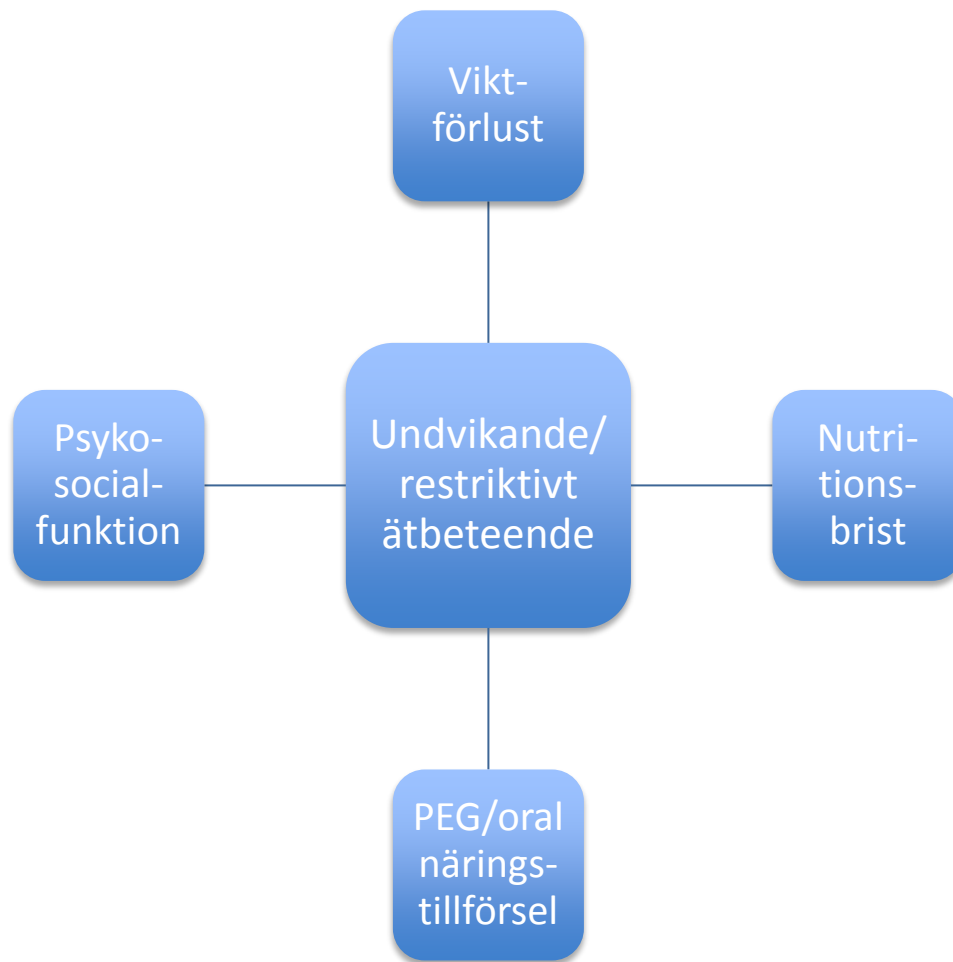

ARFID (Avoidant restrictive food intake disorder) (DSM-5)

Ät- eller uppfödningssvårigheter (t ex ointresse för ätande eller mat, undvikande baserat på matens sensoriska egenskaper) som manifesterar sig som ihärdigt misslyckande att uppfylla adekvata nutritions- eller energibehov associerade med en av följande:

- Signifikant viktförlust
- Signifikant nutritionsbrist
- Beroende av enteral eller oral näringstillförsel
- Tydlig påverkan på den psykosociala funktionen

ARFID (Avoidant restrictive food intake disorder)

ARFID

- Ska inte finnas någon störd kroppsuppfattning som vid anorexia nervosa
- Inte begränsat till barn utan sträcker sig över alla åldrar (I DSM-IV använde man i stället begreppet ”Uppfostringsvårigheter hos spädbarn eller småbarn”)
- Diagnosen ska bara ställas när ätstörningen innebär en kliniskt signifikant funktionsnedsättning

ARFID

- Bland 712 barn och ungdomar på 7 ätstörningsmottagningar i USA/Canada hade 14% ARFID och 14% anorexia nervosa (AN). Bland ARFID var 30% pojkar. ARFID var yngre än de med AN och ätstörningsdurationen var ofta längre.
- Uppdelning av ARFID: 29% selektivt ätande, 21% generaliserat ångestsyndrom, 19% magtarmsymptom, 13% rädsla för att äta efter satt i halsen/kräkts, 4% födoämnesallergi, 13% andra orsaker till begränsat matintag (Fischer et al, 2014)

ESSENCE och ätstörningar i tonåren

- 800 individer följdes prospektivt från småbarnsåren upp till unga vuxna år
- Konflikter i småbarnsåren kring ätandet och måltider inklusive ständig kamp med att få i barnet mat predicerade för anorexia nervosa
- Kinkighet med maten och pica i småbarnsåren predicerade för bulimia nervosa (Kotler et al, 2001)

ESSENCE och anorexia nervosa

- Hälften av alla individer som utvecklade anorexia nervosa i tonåren hade i småbarnsåren haft uttalade uppfödningssvårigheter och/eller svåra gastrointestinala problem som krävde sjukhusvård (Råstam, 1992)

Slutsatser

- Uppfödningssvårigheter är ett vanligt problem från tidig ålder vid ASD
- ARFID kan bli en användbar diagnos i DSM-5 för att kunna beskriva allvarligare uppfödningssvårigheter/avvikande ätbeteenden hos personer inom ESSENCE
- Störda ätbeteenden och uppfödningssvårigheter i småbarnsåren kan vara riskfaktorer för att utveckla ätstörning i tonåren

